

УДК 336.7 : 378.093.5.091

*Кондрашихін А. Б.,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри
державних та місцевих фінансів,
Академія муніципального управління, м. Київ*

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІНАНСИ І КРЕДИТ»

Анотація. Розглянуто процес оцінювання якості вищої освіти та елементи його організації для спеціальності «Фінанси і кредит». Проаналізовано методологічний підхід шляхом розділення засобів оцінювання на документарні та позадокументарні. Зроблено рекомендації щодо удосконалення процесу оцінювання та нарощування якості вищої фінансово-економічної освіти.

Ключові слова: кафедра, виш, студент, державна екзаменаційна комісія, оцінка якості вищої освіти.

*Кондрашихин А. Б.
д.э.н., доцент, заведующий кафедрой
государственных и местных финансов,
Академия муниципального управления, г. Киев*

ОЦЕНИВАНИЕ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ФИНАНСЫ И КРЕДИТ»

Аннотация. Рассмотрены процесс оценивания качества высшего образования и элементы его организации для специальности «Финансы и кредит». Проанализирован методологический подход путем распределения средств оценки на документальные и внедокументальные. Выполнены рекомендации относительно усовершенствования процесса оценивания и наращивания качества высшего финансово-экономического образования.

Ключевые слова: кафедра, вуз, студент, государственная экзаменационная комиссия, оценка качества высшего образования.

*Kondrashyhin A.,
Doctor of Economic Sciences,
Head of state and local finance
Academy of Municipal Administration, Kiev*

EVALUATING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION: METHODOLOGICAL APPROACHES "FINANCE AND CREDIT"

Annotation. The process of evaluating the quality of higher education and the elements of his organization to "Finance and Credit". The features of the formation of the quality of education through the organization of educational process in the following ways: classes,

individual assignments, independent work of students, practical training, control measures. The role of students' practice as an important link of software quality assurance, conducted before performing final qualifying. While this practice deepened and fixed theoretical knowledge in all disciplines of the curriculum, strengthened the quality of knowledge through the collection of factual material to perform qualifying work.

Analyzed the methodological approach by splitting means for evaluating documentary and out of documentary. Proved that the evaluation of the quality of higher education - complete ongoing activities that are carried out in higher education throughout the education seekers of higher education are integral parts of the learning process, based on modern teaching, didactic, pedagogical, psychological and managerial approaches and aim measurements acquired competitor knowledge in the form of formal parameters.

Evaluation of the quality of higher education - a system characteristic that reflects the level of education specific competitor, his knowledge, abilities, skills, competencies and recorded in some way (test list, test book, etc.) in numerical form. It is a part of the evaluation process and will be held in paper (documentary) and paperless (out of documentary) forms between which consist of some proportion. This methodological approach allows us to highlight the diversity of modern methods of knowledge assessment and classify them.

Make recommendations for improving the assessment process and increase the quality of higher financial and economic education.

Keywords: chair, student, state examination board, assessment of the quality of higher education.

Постановка проблеми. Формування високої якості освіти неможливо без сучасної системи засобів її оцінювання. В існуючих методах оцінки здібностей випускників вишів простежується безліч прогалин, навіть іноді висувуються протилежні вимоги до побудови технологічних ланцюгів оцінювання знань, утворюється плутанина не лише для здобувача вищої освіти, але й для посадовців оцінювальних комісій, експертних груп, працівників державних екзаменаційних комісій. Однак завдання вимірювання якості освіти, зокрема фінансово-економічної, набуває комплексного характеру, тому потребує удосконалення методики, технології, прийомів оцінювання, зокрема встановлення чіткіших правил та методологічного розділення процесу оцінювання хоча б по окремих спеціальностях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорією «якість вищої освіти» сьогодні досягається величезна кількість властивостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті потреби (духовні, матеріальні), так і потреби суспільства [1, 2]. Безпосередньо пов'язаною з нею є категорія «якість освітньої діяльності», до якої фахівці долучають сукупність характеристик системи вищої освіти та її складників, що вивчається науковцями з позицій методики, методології, організації навчального процесу (НП), його методичного, дидактичного, кадрового забезпечення з боку вишів [3-5]. Однак у сучасних наукових публікаціях методологічного розділення елементів процесу оцінювання якості освіти практично не робиться, а зусилля практиків стосовно

удосконалення якості освіти не завжди спрямовуються у ефективно доцільному напрямку.

Метою статті є визначення змісту процесу оцінювання якості вищої освіти, елементів та формальних показників із виміру якості освіти для спеціальності «Фінанси і кредит».

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація та інтеграційні виклики вимагають від суспільства адекватного реагування, для чого потребується відповідна підготовка особистості, у т.ч. через заклади освіти. Система вищої освіти має величезний потенціал, а його спрямування у суспільно доцільних напрямках відбувається шляхом формування вимог щодо якості, змісту освіти, акредитації навчальних закладів тощо. У відповідність до сучасних вимог приводить свою діяльність система вищої освіти України.

Професорсько-викладацькі колективи кафедр, що готують фахівців-фінансистів, активно долучаються до цієї роботи. Оновлюються освітні стандарти, запроваджуються інноваційні форми роботи, що враховують пріоритетність фінансових навичок у розвитку особистості й суспільства в цілому, удосконалюється система оцінки знань та результативності освітніх закладів. На регулярній основі проходять навчальні заходи, семінари, конференції з фінансових питань тощо, що сприятиме покращенню якості освіти. Вимір фінансової освіченості визначають національні системи індикаторів розвитку суспільства. Притаманні вітчизняній системі вищої освіти особливості, її яскраві властивості не завжди вміщуються в межі іноземних моделей, а їхнє якісне використання можливо лише шляхом адаптації до національних умов функціонування вишів. Так, у галузі знань «Економіка та підприємництво» [5] для освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) «бакалавр» передбачено формулу спеціальності «Фінанси і кредит». Однак для магістерських програм (код 8.030508) вже виділено 3 спеціальності: «Фінанси і кредит»; «Банківська справа»; «Оподаткування» [6].

Формування якості освіти починається з організації НП, який у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична підготовка, контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є [1, ст. 43]: лекція; лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація, кожне з яких повинно відзначатися відповідною якістю надання і засвоєння знань. Вишем можуть встановлюватися інші види навчальних занять. Форми організації навчання у вишах регламентовано Положенням про організацію навчального процесу [7].

Важливою ланкою забезпечення якості вищої освіти є практика студентів, зокрема переддипломна, що проводиться перед виконанням випускної кваліфікаційної роботи (або дипломного проекту), та науково-

дослідна – впродовж роботи магістранта над випускною роботою. Під час цієї практики поглиблюються та закріплюються теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану, цементується якість знань через збір фактичного матеріалу для виконання кваліфікаційної роботи (дипломного проекту) або складання державних екзаменів. Складники якості освіти – зміст і послідовність етапів практики – визначаються програмою, яка розробляється кафедрою згідно з навчальним планом. Якість освіти покращується, якщо на кожній ланці практики до програми долучають рекомендації щодо видів, форм, тестів перевірки рівня знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти. Ці вимоги об'єднуються в наскрізній програмі – основному навчально-методичному документі із забезпечення практики.

За умови, коли галузеві міністерства й відомства мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади (Мінагрополітики, Мінфін, Міністерство охорони здоров'я України, Укоопспілка, Національний банк України тощо), наскрізні (типові) програми практик за спеціальностями можуть розроблятися і затверджуватися ними, що зближує НП із господарською практикою. Вищі можуть розробляти інші методичні документи, які сприятимуть досягненню високої якості проведення практики студентів та зростанню якості вищої освіти.

Процес оцінювання якості вищої освіти – комплексні безперервні заходи, які виконуються у вищому навчальному закладі упродовж навчання здобувачів вищої освіти, є невід'ємними елементами навчального процесу, засновані на сучасних методичних, дидактичних, педагогічних, психологічних і управлінських підходах та мають на меті вимірювання набутих здобувачем знань у вигляді формалізованих показників.

Оцінка якості вищої освіти (ОЯВО) – системна характеристика, яка відбиває рівень здобуття освіти конкретним здобувачем, його знання, здібності, навички, компетенції та зафіксована певним чином (залікова відомість, залікова книжка тощо) у числовій формі. ОЯВО є складником процесу оцінювання та проходить у паперовій (документарній) та безпаперовій (позадокументарній) формах, між якими складаються певні пропорції. Такий методологічний підхід дозволяє виокремити розмаїття сучасних прийомів оцінювання знань й класифікувати їх.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студентів і магістрантів. Звичайними засобами поточного контролю є контрольні, самостійні та модульні контрольні роботи, колоквиуми, співбесіди тощо. До засобів підсумкового контролю належать: семестрові, щорічні екзамени (іспити) та заліки, у т.ч. диференційовані, що полягають в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з певної дисципліни виключно на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань (розрахункових, графічних, творчих тощо) у документарній формі.

Семестровий залік як засіб (форма) підсумкового контролю передбачає оцінку засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях, коли поєднуються документарна форма подання результатів із бездокументарною. Звичайно, студент вважається допущеним до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку або заліку), якщо він виконав всі види робіт, що передбачені навчальним планом на семестр з цієї навчальної дисципліни та факт про це зафіксовано у документарній формі.

Екзамени складаються студентами в період екзаменаційних сесій, передбачених навчальним планом. Виш може встановлювати для студентів індивідуальні терміни складання заліків та екзаменів як сучасну форму організації процесу оцінювання. При використанні модульного контролю екзамени можуть не проводитись. Порядок і методика проведення заліків та екзаменів визначаються вищим навчальним закладом у відповідних внутрішніх нормативних документах.

Результати складання екзаменів і диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), а заліків – за двобальною національною шкалою («зараховано», «не зараховано») і вносяться в екзаменаційну відомість, залікову книжку, навчальну картку студента. Трансформація системи вищої освіти країни до вимог Болонського процесу дещо змінює структуру і критерії оцінки знань через контрольні заходи [8, 9]. Контроль знань студентів відбувається на кожному занятті, що може робитися як у документарній, так і у поза документарній формах. На останньому практичному занятті кожного із тематичних блоків (модулів), яке проводиться у формі письмової контрольної роботи та заліку, підбивається підсумок роботи кожного студента.

Упродовж вивчення навчальної дисципліни навчальним планом передбачається проведення певної кількості практичних (семінарських, лабораторних) занять. Так, на звичайних практичних заняттях студенти ознайомлюються з алгоритмами вирішення задач та теоретичними основами організації фінансової діяльності, залучення інвестицій тощо. Відповіді на семінарських заняттях оцінюються максимально, наприклад, за 2-бальною шкалою, тому упродовж семестру за практичні заняття студентів добирається певна максимальна оцінка (12-20 балів). Окремо балами оцінюється активність відвідання лекцій. Контрольні роботи оцінюються також за певною (зокрема, 5-бальною) шкалою і максимальна оцінка наприкінці семестру за 2 контрольні роботи складає до 10 балів.

За трансформованою до вимог Болонської конвенції системою контрольних заходів форми і методи поточного контролю

передбачаються такі: вибіркове усне опитування; експрес-опитування; фронтальне усне опитування; стандартизоване опитування за тестовими завданнями; письмова робота; виконання практичних завдань тощо. Окрім того, студент отримує завдання для самостійного опрацювання. При виконання студентами завдань з циклу самостійної роботи у формі реферату з актуальних питань, доповіді на гостру, нагальну тему оцінюється за 5-бальною шкалою з урахуванням обсягу дослідження, його структури та новизни. У роботі необхідно скористатися статистичними даними, аналізом та власними міркування студента з обраної теми. У документарній частині процесу оцінювання уся інформація повинна мати посилання на джерела та оформлена з урахуванням вимог вищої освіти. Наприклад, один реферат, що складається у письмовій формі (за допомогою комп'ютерної техніки або рукописно), може бути оцінено до 10 балів, а доповідь (співдоповідь) додатково у 5 балів.

Загальна кількість балів, що максимально може бути отримана студентом за теоретичний курс вивчення дисципліни, складає 100, а їхній розподіл для цілей оцінювання знань встановлюється вишем. Так, коли до початку екзаменаційної сесії студент добирає 60 балів, він має право при складанні заліку очікувати сукупну оцінку «задовільно» за національною шкалою.

Білеті для заліку (іспиту) як засоби оцінювання знань в своїй структурі мають теоретичні та практичні питання й побудовані у такий спосіб, щоб охопити увесь теоретичний і практичний матеріал дисципліни. Наприклад, студент, який набере в сукупності за теоретичний курс та залік 90 балів, може отримати оцінку «відмінно» за національною шкалою. Сукупна оцінка – 75 балів вважається оцінкою «добре», а 60 балів – «задовільно». Сукупний бал нижче 59 вважається незадовільним засвоєнням курсу й підлягає додатковому опрацюванню з боку студента-боржника. Також оцінка знань згідно процесів трансформації національної вищої освіти до умов Болонської конвенції відбувається за шкалою Європейської кредитної трансферної системи (ECTS).

При організації НП за кредитно-модульною системою передбачається, як правило, проведення двох модулів з підсумковими контрольними роботами. Критерії визначення модульного рейтингу студента з навчальної дисципліни встановлюються такі (за максимальною шкалою): 1. Робота у семестрі – 100 балів. 2. Залік (іспит) – до 25 балів для тих, хто хоче покращити результат й набрав у семестрі, наприклад, 60-75 балів.

Здача заліку (іспиту) є обов'язковою для тих, хто протягом семестру набрав 35-59 балів. Накопичення балів модульного рейтингу студента відбувається за усіма форма занять та підсумовується за

правилами, які повинні бути прозорими, чіткими, однозначними і доведеними до студентів до початку вивчення навчальної дисципліни.

Кінцевим продуктом роботи системи вищої освіти є її випускники – бакалаври, спеціалісти, магістри. Сьогодні до показників якості вищої освіти також долучають підготовку й атестацію наукових кадрів через аспірантуру (ад'юнктуру), докторантуру, безпосереднє здобуття наукового ступеню. Але на рівні кафедр головним у випускних питаннях є хід виховання студентів (магістрантів) за відповідним ОКР, що проходить у вигляді підготовки, написання та захисту випускних робіт. Саме впродовж цього завершального етапу отримання вищої освіти випускникові вдаються найінтенсивніші форми активного пізнання. Від професіоналізму та освіченості робітників державних служб, фінансових установ залежить якість прийняття управлінських рішень у сфері бюджетних, податкових відносин, яка сьогодні стає найважливішою в управлінні економічним розвитком країни. Окрему групу засобів підсумкового контролю складають державна атестація студентів та захист випускної роботи.

Заключним елементом процесу оцінювання знань та якості здобуття вищої освіти є державна атестація студента здійснюється Державною екзаменаційною (кваліфікаційною) комісією (Державна комісія) після завершення навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або його етапі з метою встановлення фактичної відповідності рівня освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам освітньої (кваліфікаційної) характеристики. Державний екзамен проводиться як комплексна перевірка знань студентів з дисциплін, що передбачені навчальним планом, за білетами, складеними у повній відповідності до навчальних програм і за методикою, визначеною вишем.

Результати захисту випускного проекту (роботи) та складання державних екзаменів визначаються оцінками за національною шкалою «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно». Для студентів денної форми навчання (а починаючи із 2014 року – й для заочної) Державна комісія забезпечує дублювання оцінок за 100-бальною шкалою, а також і шкалою ECTS. Результати оцінювання захисту випускних робіт, складання державних екзаменів оголошуються у той самий день, коли це відбувалося, після оформлення протоколів засідання Державної комісії.

Усі випускові роботи по своїй структурі мають спільні риси, якими кількісно та якісно відображаються первинні вимоги вишу до змісту таких робіт. Ці вимоги викладаються у відповідних Методичних рекомендаціях до написання випускних робіт. Впродовж дослідження було проаналізовано тексти Методичних рекомендацій, що готувалися для випускних робіт ОКР бакалавр, спеціаліст, магістр напряму 0305 «Економіка та підприємництво» у вишах різного підпорядкування: МОНУ, НБУ, Мінагрополітики, Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури), Міністерство регіонального розвитку, будівництва і

житлово-комунального господарства України (Мінрегіонбуд). Аналіз дозволив виявити загальні вимоги та відмінності, що характеризують випускні роботи національного освітнього простору.

Загальні вимоги, по яких слід оцінювати якість роботи у паперовому вигляді, було згруповано по восьми категоріях.

1-а група вимог – загально-нормативні: належність галузевому стандарту вищої освіти; сутність випускної роботи, її мета, завдання, набір компетентностей, що висуваються під час державної атестації випускника;

2-а група вимог – організаційні: отримання теми і завдання роботи; наукове керівництво; графік підготовки роботи та встановлення зворотного зв'язку із кафедрою, базою практики; порядок захисту роботи, оцінювання, апеляція тощо;

3-а група вимог – структурні: рубрикація структурних розділів (підрозділів); приблизна або регламентована їхня змістовність; рекомендовані обсяги текстового матеріалу;

4-а група вимог – науково-технічні: відповідність оформлення вимогам ДСТУ-3008 [10]; стиль та мова викладання; порядок цитування та уникнення плагіату;

5-а група вимог – методичні поради: робота з літературними джерелами та фіксації її результатів; складання Плану дослідження;

6-а група вимог – індивідуальні: мінімальна (максимальна) кількість посилань в оглядовій частині; обов'язковість посилань на певні джерела; відображення міждисциплінарних зв'язків; змістовність рецензії, відгуків, довідки про впровадження тощо;

7-а група вимог – якісні: загальний обсяг роботи та частка запозиченого матеріалу; кількість опрацьованих літературних джерел та авторських публікацій; методологічний інструментарій та апробація результатів; інноваційний рівень (кількість НДР, ОІВ, впроваджень у навчальний процес); зовнішні незалежні оцінювання;

8-а група вимог – науково-практичні: формулювання та змістовність новизни, висновків; рекомендації для державного управління, МСВ, господарського комплексу; перспективність подальших розвідок у напрацьованому напрямі, доцільність трансферту випускника до аспірантури тощо.

Головною відмінністю по рівнях випускових робіт (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр) є поступове нарощування науково-дослідної частки у змісті та результатах кожної роботи, а також авторського внеску до неї з боку здобувача відповідного ОКР. Формальними показниками розрізнення випускних робіт за рівнями можуть бути такі $\{Q_{v1}; \dots; Q_{v11}\}$:

1) загальний обсяг випускної роботи – Q_{v1} , у сторінках або друк. арк., мегабайтах (МБ), інших чисельних вимірювачах текстових творів;

- 2) обсяг запозиченого матеріалу у вигляді оглядів літературних джерел, реферативного опису, безпосереднього використання цитат – Q_{v2} , у % вимірі до загального обсягу текстового матеріалу випускної роботи;
- 3) кількість опрацьованих літературних джерел – Q_{v3} , од.;
- 4) наявність (кількість) опублікованих праць за темою випускної роботи – Q_{v4} , од.;
- 5) наявність (кількість) апробацій результатів дослідження на комунікативних заходах – Q_{v5} , од.;
- 6) рівень апробації (публікації) результатів дослідження – кафедральний, факультетський, вишівський, районний, міський, державний, міжнародний – $Q_{v6} = \{1, \dots, 7\}$, ступенева (рейтингова) оцінка;
- 7) обширність методології дослідження – Q_{v7} , кількісна оцінка застосованих методів економічного аналізу, од.;
- 8) наявність (кількість) зареєстрованих ОІВ у випускній роботі – Q_{v8} , од.;
- 9) наявність (кількість) використання матеріалів у НДР кафедри (іншого підрозділу, установи) – Q_{v9} , од.;
- 10) наявність (кількість) впроваджень у господарську діяльність, державне управління, МСВ, у навчальний процес – Q_{v10} , од.;
- 11) здобуті нагороди на олімпіадах, конкурсах, інших студентських змаганнях з фахової підготовки кафедри – Q_{v11} , од.
- 12) науково-практична новизна – Q_{v12} , кількість пунктів формулювання, од.

Кафедрою, факультетом, вишем можуть встановлюватися й інші критерії оцінки якості випускної роботи за умови їхнього оприлюднення та доступності студентам впродовж навчання. Зокрема, виші матеріально підтримують участь своїх студентів у всеукраїнських, міжнародних комунікативних заходах, сплачують науково-дослідну роботу, безкоштовно друкують студентські наукові праці тощо. Через таке стимулювання студенти отримують доступ до якісного навчання, роблять самостійні внески у результативність своїх випускних робіт. Приблизний розподіл якісного оцінювання випускних робіт у координатах $\{Q_{v1}; \dots; Q_{v11}\}$ наведено у табл. 1.

Випускна робота для галузі знань «Економіка та підприємництво» готується у паперовому вигляді як текстовий документ з дотриманням вимог щодо виготовлення науково-технічної продукції [10]. Якщо кафедрою підтримуються додаткові умови зберігання електронних форм випускних робіт (відповідальна особа, металева шафа, обмежений доступ, реєстрація тощо), випускник водночас із поданням паперового варіанту роботи подає на кафедру її електронну копію.

Таблиця 1

Шкали порівняної оцінки якості випускних робіт в 12-вимірній системі

Код	Показник, од. вим.	бакалавр	спеціаліст	магістр	примітка
Q _{v1}	Обсяг, стор.	60-70	80-90	100-120	
Q _{v2}	Запозичення, %	70,0-85,0	45,0-70,0	35,0-45,0	ІТ, програма
Q _{v3}	Перелік джерел	40-50	50-60		
Q _{v4}	Публікації, од.	0	1	1	
Q _{v5}	Апробації, од.	1	1	1	
Q _{v6}	Рівень апробації	1	1	1	
Q _{v7}	Методологія, од.	3-5	4-6	5-7	
Q _{v8}	ОІВ, од.	0	0	0	реєстрація
Q _{v9}	НДР, од.	0	0	0	
Q _{v10}	Впровадження, од.	0	0	1	
Q _{v11}	Нагороди, од.	0	0	0	
Q _{v12}	Науково-практична новизна, од.	0	0	1	

Примітка. Складено автором за результатами спостережень роботи ДЕК впродовж 2010-2013 рр.

Структура випускної роботи складається з таких елементів:

- 1) Титульний аркуш (встановленої форми, зокрема – для курсових робіт 1.42. Форма Н-6.01 [11]);
- 2) Завдання – бланк (встановленої форми, зокрема – для дипломних робіт 1.56. Форма Н-9.01[11]);
- 3) Зміст;
- 4) Перелік скорочень;
- 5) Вступ;
- 6) Основна частина з розподілом на складники – по окремих розділах (три-чотири од.), а потім із розбивкою по підрозділах (параграфів) – також по 3-5 на кожний розділ;
- 7) Висновки (Післяслово);
- 8) Перелік (Список) використаних джерел (літератури);
- 9) Додатки та інші ілюстративні матеріали до роботи.

Обов'язковим елементом процесу оцінювання випускної роботи з фінансів є її зовнішнє та внутрішнє оцінювання (рецензування), а також відомості про наукову (науково-практичну) новизну, оригінальність, апробацію, впровадження у практику (або навчальний процес), що повинні бути підтвердженими відповідними документами з оригіналами підписів, печаток, вихідних реквізитів видавця тощо. Звичайно, рішенням кафедри (факультету, вишу) встановлюється необхідна кількість атрибутів та вимоги до їхнього статусу. Так, для завершеності бакалаврської роботи з фінансів і кредиту треба підтвердити її змістовність позитивною рецензією кандидата чи доктора економічних наук, який не працює у тому виші, де виконано роботу. Робота з рецензування випускних робіт дозволяє

удосконалити просторову локалізацію кафедри у просторі вищої освіти, знайти суттєві наукові й інформаційні зв'язки, навіть – майбутніх замовників науково-дослідних розробок.

Згадані елементи випускної роботи заносяться по своїх назвах до Змісту (окрім згадування Титульного аркушу та Завдання – звичайно це робиться). У Змісті перераховуються усі елементи й складники випускної роботи з посиланням на конкретну сторінку, з якої починається текст цього елемента чи складника. Зміст – це фактично План випускної роботи, із розробки котрого починається будова тексту. За кількісною ознакою надаються певні рекомендації щодо розподілу тексту роботи – координата Q_{v1} (табл. 2).

Певні складники випускної роботи можуть обчислюватися в інших одиницях, ніж подано у табл. 2. Так, за рубрикою «Висновки» можна рекомендувати кількість змістовних пунктів, наприклад, до 6-7 одиниць – у магістерській роботі. Рекомендації до форматування Переліку літературних джерел частіше містять одиниці посилань (40-50 – для бакалаврської, 63-90 – для магістерської), до того ж – можна встановлювати обмеження щодо використання певних типів джерел (електронних, наукових статей, посібників тощо), наприклад у пропорційному визначенні. Те ж саме стосується форматування додатків, ілюстрацій.

Таблиця 2

Рекомендований розподіл обсягу випускної роботи за кількісною координатою Q_{v1} , стор. або у % до загального обсягу

№	Елемент, складник	бакалавр	спеціаліст	магістр	примітка
1	Титульний аркуш	1 стор.	1 стор.	1 стор.	Бланк
2	Завдання*	1 стор.	1 стор.	1 стор.	Бланк
3	Зміст	1 стор.	1 стор.	1 стор.	
4	Перелік скорочень	1 стор.	1 стор.	1-2 стор.	
5	Вступ	2 стор.	2 стор.	2-3 стор.	
6	Розділ перший	20-30%	20-30%	20-30%	
7	Розділ другий	20-30%	20-30%	20-30%	
8	Розділ третій	20-30%	20-30%	20-30%	
9	Висновки	2 стор.	2-3 стор.	2-3 стор.	
10	Перелік джерел	5-7 стор.	6-8 стор.	7-9 стор.	
11	Додатки	5-9	5-10	6-15	
12	Q_{v1} , усього стор.	60-70	80-90	100-120	

Примітка: *друкується на стандартному бланку з обох сторін аркушу.

Методичні рекомендації мають містити стислий опис кожного складникові випускної роботи, змістовне його наповнення, кількісні виміри, приблизні терміни виконання та подання на кафедру (табл. 3).

Таблиця 3

Рекомендований розподіл часу готовності випускної роботи за звичайним циклом її виконання 1-2 семестри, місяців до захисту*

№	Елемент, складник	бакалавр	спеціаліст	магістр
1	Титульний аркуш	0,5	0,5	0,5
2	Завдання*, Зміст (План)	5-8	5-8	5-8
3	Перелік скорочень	0,5	0,5	0,5
4	Вступ	0,75	0,75	0,75
5	Розділ перший	4-5	4-5	4-5
6	Розділ другий	2-4	2-4	2-4
7	Розділ третій	1-2	1-2	1-2
8	Висновки	1-0,5	1-0,5	1-0,5
9	Перелік джерел	1	1	1
10	Додатки	0,5	0,5	0,5
11	Усього цикл, місяців	5-8	5-8	5-8

Примітка: *повною вважається готовність тексту в обсязі не менш як 95-97 %.

Із застосуванням формалізованого підходу до форматування тексту Вступу випускної роботи можна запропонувати такі рекомендовані його складники – табл. 4.

Таблиця 4

Рекомендована структура Вступу до випускної роботи із розподілом насиченості його складників за кількісними ознаками*

№	Елемент, складник Вступу	бакалавр	спеціаліст	магістр
1	Актуальність, абзаців	2	2-3	2-3
2	Мета, рядків	5-8	5-8	5-8
3	Об'єкт, предмет	+	+	+
4	Завдання, од.	3-4	3-5	4-6
5	Методи аналізу, од. – Q _{v7}	3-5	4-6	5-7
6	Новизна, пунктів, у т.ч.:	-	1	1-2
	наукова новизна	0	0	1
7	Практична значущість, од.	1	1-2	1-2
8	Опис інформаційної бази	+	+	+
9	Обсяг і структура роботи	+	+	+
10	Ключові слова, од.	5-8	5-10	5-10

Примітка: *позначка «+» стосується наявності (відсутності) складника без висування додаткових вимог до насиченості

У першому розділі випускної роботи виконується огляд літературних джерел, визначається методологічна база дослідження, нормативне підґрунтя, аналізується зарубіжний досвід та можливості його застосування в національних умовах. Важливим складником якості цієї

частини тексту є пошук методики оцінки за предметом дослідження, навіть розробка власних елементів методології чи адаптація вже відомих методологічних прийомів до предмету роботи. Розкриття змісту теми супроводжується чітким обґрунтуванням власних думок відповідно до порушених у Вступі завдань. Якість виконання документарної частини зросте, якщо стиль викладення матеріалу буде діловим, здобувач уникає громіздких речень, складних мовних конструкцій тощо.

Порівняння типової вимогливості випускних (курсівих) робіт по різних вишах переконує, що переважна кількість претензій стосується саме правильності оформлення (подання) матеріалів – до 30-40 % від загальної кількості усіх письмових зауважень до випускних робіт. Причому ця група зауважень є найвагомішою у порівнянні з іншими: невідповідність тексту тематиці дослідження (2-15 %); відсутність чи недостатність статистичного матеріалу (10-20 %), новизни (5-20 %); неправильний вибір предмету дослідження (до 33 %), методологічного інструментарію (5-15 %) тощо. Тобто впродовж виконання процесу оцінювання якості випускних робіт постійно існує небезпека трансформації їхньої оцінки зі змістовно-конкретного стану до форм подання матеріалу, «бюрократизації» процесу підготовки випускників.

Висновки. Система вищої економічної освіти України має величезний потенціал на внутрішньому та світовому ринках освітніх послуг. Під час інтернаціоналізації вищої освіти вкрай важливо зберегти її конкурентоспроможність через посилення наукових складників у навчально-науковому процесі. Невичерпним джерелом оновлення навчально-методичного забезпечення вищої освіти є жива практика господарювання, яка самотужки виробляє рецепти сталого розвитку та здійснює їхню апробацію на ініціативних засадах. Тому методологічно важливим стає розділення процесу оцінювання якості вищої освіти на документарну і поза документарну частини.

Завданням державного регулювання системи вищої освіти стає створення умов для швидкого і результативного обміну інформаційно-економічної продукції між суб'єктами господарювання та вишами. Перспективним вважається широке залучення до навчально-виховного процесу, підготовки й атестації кадрів вищої кваліфікації практиків господарства, керівників та власників суб'єктів господарювання, що сприятиме зростанню якості вищої освіти та удосконаленню об'єктивних параметрів її оцінки.

Використані джерела інформації:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III // Урядовий кур'єр. Орієнтир. – 2002. - № 18. – С.1-16.
2. Іванова Т. В. Пріоритети підготовки фахівців фінансово-економічного профілю для органів влади та місцевого самоврядування / Т.В. Іванова // Збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2014 р. /

- Редакція А. Б. Кондрашихін, Т. В. Іванова, В. Є Виноградова, І. М. Мельникова. – К.: Академія муніципального управління, 2014. – 140 с. – С. 42.
3. Луговий В. І. Формування ціннісної компетентності науково-педагогічних працівників – важлива умова їх успішної діяльності в сучасній вищій школі / В. І. Луговий // Проблеми освіти: Наук. Зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2010. – Випуск № 63. Частина 1. – С. 3-9.
  4. Мельникова І. М. Тренінгові технології у професійно-управлінській підготовці молодих завідувачів соціально-гуманітарних кафедр / І. М. Мельникова // Збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2014 р. / Редакція А. Б. Кондрашихін, Т. В. Іванова, В. Є Виноградова, І. М. Мельникова. – К.: Академія муніципального управління, 2014. – 140 с. – С. 72-73.
  6. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму 0501 – «Економіка і підприємництво» // Галузевий стандарт вищої освіти / Колектив авт. під загал. керівн. А. Ф. Павленка. – К.: КНЕУ, 2006. – 128 с. Із змінами від 02 лютого 2010 року.
  7. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальностями галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво» // Галузевий стандарт вищої освіти. Видання офіційне / Науково-методична комісія з економіки та підприємництва Міністерства освіти і науки України; Голова комісії – А. Ф. Павленко, доктор економічних наук, професор, академік АПН України; заступники голови: Т. Є Оболенська, доктор економічних наук, професор; О. О. Шубін, доктор економічних наук, професор. – К.: КНЕУ, 2013. – 104 с.
  8. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Текст] / Затверджено Наказом Міністерства освіти України № 161 від 2 червня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
  9. Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу / Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.12.05 року №774.
  10. Про запровадження у ВНЗ України Європейської кредитно-трансферної системи / Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 року № 943.
  11. ДСТУ 3008-95. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. / Державний стандарт України від 01.01.1996 р.
  12. Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації / Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29 березня 2012 року № 384. У редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 05 червня 2013 року № 683.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro vyschu osvitu» vid 17 sichnia 2002 roku № 2984-III // Uriadovyj kur'ier. Oriientyr. – 2002. - № 18. – pp.1-16.
2. Ivanova T. V. Prioritytety pidhotovky fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilu dlia orhaniv vlady ta mistsevoho samovriaduvannia / T.V. Ivanova // Zbirnyk materialiv Pershoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 25 kvitnia 2014 r. / Redaktsiia A. B. Kondrashykhin, T. V. Ivanova, V. Ye Vynohradova, I. M. Mel'nykova. – K.: Akademiia munitsypal'noho upravlinnia, 2014. – 140 s. – pp. 42.
3. Luhovyy V. I. Formuvannia tsinnisnoi kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv – vazhlyva umova ikh uspishnoi diial'nosti v suchasnij vyschij shkoli / V.I. Luhovyy // Problemy osvity: Nauk. Zb. / Instytut innovatsijnykh tekhnolohij i zmistu osvity MON Ukrainy. – K., 2010. – Vypusk № 63. Chastyna 1. – pp. 3-9.
4. Mel'nykova I. M. Treninhovi tekhnolohii u profesijno-upravlins'kij pidhotovtsi molodykh zaviduvachiv sotsial'no-humanitarnykh kafedr / I.M. Mel'nykova // Zbirnyk materialiv Pershoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 25 kvitnia 2014 r. /

- Redaktsiia A. B. Kondrashykhin, T. V. Ivanova, V. Ye Vynohradova, I. M. Mel'nykova. – K.: Akademiia munitsypal'noho upravlinnia, 2014. – 140 s. – S. 72-73.
6. Osvitn'o-profesijna prohrama pidhotovky bakalavra napriamu 0501 – «Ekonomika i pidpriemnytstvo» // Haluzevyj standart vyschoi osvity / Kolektyv avt. pid zahal. kerivn. A. F. Pavlenka. – K.: KNEU, 2006. – 128 s. Iz zminamy vid 02 liutoho 2010 roku.
  7. Osvitn'o-profesijna prohrama pidhotovky mahistra za spetsial'nostiamy haluzi znan' 0305 – «Ekonomika ta pidpriemnytstvo» // Haluzevyj standart vyschoi osvity. Vydannia ofitsijne / Naukovo-metodychna komisiia z ekonomiky ta pidpriemnytstva Ministerstva osvity i nauky Ukrainy; Holova komisii – A. F. Pavlenko, doktor ekonomichnykh nauk, profesor, akademik APN Ukrainy; zastupnyky holovy: T. Ye Obolens'ka, doktor ekonomichnykh nauk, profesor; O. O. Shubin, doktor ekonomichnykh nauk, profesor. – K.: KNEU, 2013. – 104 p.
  8. Polozhennia pro orhanizatsiiu navchal'noho protsesu u vyschykh navchal'nykh zakladakh [Tekst] / Zatverdzheno Nakazom Ministerstva osvity Ukrainy № 161 vid 2 chervnia 1993 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
  9. Pro vprovadzhennia kredytno-modul'noi systemy orhanizatsii navchal'noho protsesu / Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.12.05 roku №774.
  10. Pro zaprovadzhennia u VNZ Ukrainy Yevropejs'koi kredytno-transfernoi systemy / Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 zhovtnia 2009 roku № 943.
  11. DSTU 3008-95. Dokumentatsiia. Zvity u sferi nauky i tekhniky. Struktura i pravyla oformlennia. / Derzhavnyj standart Ukrainy vid 01.01.1996 r.
  12. Pro zatverdzhennia form dokumentiv z pidhotovky kadriv u vyschykh navchal'nykh zakladakh I-IV rivniv akredytatsii / Nakaz Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy vid 29 bereznia 2012 roku № 384. U redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05 chervnia 2013 roku № 683.

УДК 330.341: 332 (477)

*Проскуріна Н.М.,
д.е.н., проф.кафедри обліку та аудиту
Академія муніципального управління, м. Київ*

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВОЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ

Анотація. Запропоновано склад механізмів реалізації цільової стратегії інноваційного розвитку промисловості регіональної економічної системи. Він включає сукупність заходів, засобів та регуляторів організаційно-економічного впливу щодо прискорення науково-технічного і технологічного переозброєння промисловості в межах регіону.

Ключові слова: стратегія промисловість, регіони, технологічне переозброєння, інноваційний розвиток, механізм, інвестиції, потенціал.

*Проскуріна Н. М.,
д.э.н., проф.кафедры учетаи аудита
Академия муниципального управления, г. Киев*